

Opgang, 24 december

Teksten

1 – Anoniem (middeleeuws): “Gaudete, Christus est natus” (a 4) (Choir of Clare College Cambridge; London Cello Orchestra)

Dit middeleeuwse kerstlied is opgenomen in de Latijnse zangbundel *Piae Cantiones ecclesiasticae et scholasticae veterum episcoporum* ("vrome kerkelijke en schoolse gezangen van de oude bisschoppen"), uit 1582. Deze bundel werd samengesteld door Jacobus (Jaakko) Petrus Finno, een geestelijke en hoofdmeester van de Kathedrale School in Turku, de voormalige hoofdstad van Finland. Het bevat 74 Latijnse en Zweedse gezangen.

De liederen zijn ook overgenomen in andere bundels, waaronder een heruitgave door George Ratcliffe Woodward, en bewerkt door onder andere David Willcocks en John Rutter.

Refrein

Gaudete, gaudete Christus est natus
ex Maria virgine, gaudete!

Gaudete, gaudete Christus est natus
ex Maria virgine, gaudete!

Verheugt u, verheugt u! Christus is geboren
uit Maria, de maagd, verheugt u!

Verheugt u, verheugt u! Christus is geboren
uit Maria, de maagd, verheugt u!

Tempus adest gratiae
hoc quod optabamus.
Carmina laetitiae
devote reddamus.

Refrein

Deus homo factus est,
natura mirante.
Mundus renovatus est
a Christo regnante.

Refrein

Ezechiël porta
clausa pertransitur.
Unde lux est orta
salus invenitur.

Refrein

Ergo nostra concio
psallat iam in lustris,
benedicat domino;
salus regi nostro!

Refrein

De tijd van genade is gekomen
waarnaar wij verlangden.
Liederen van vreugde
laat ons [die] eerbiedig offeren.

God is mens geworden
terwijl de natuur zich verwondert.
De wereld is vernieuwd
door Christus die regeert.

De gesloten poort van Ezechiël
wordt doorgegaan.
Vanwaar het licht is opgegaan
wordt het heil gevonden.

Laat dus onze vergadering
reeds in de reiniging lofliederen zingen,
de Heer prijzen;
heil onze Koning!

2 – Claude-Bénigne Balbastre (1724-1799): “Variaties over Joseph est bien marié”, Suite 1 uit “Recueil de Noël, formant quatre suites, avec des Variations” (Siebe Henstra, klavecimbel)

Variatierreeksen over bekende kerstliedjes waren ongekend populair in het Frankrijk van 17e en 18e eeuw. Balbastre genoot een grote reputatie: zijn improvisaties in de Église Saint-Roch op volkse liedjes waren dermate populair dat er altijd verkeersproblemen ontstonden wanneer hij speelde. Er was dan met paard en kar geen doorkomen aan in de kleine straatjes rond die kerk. De aartsbisschop legde hem in de kerstperiode zelfs een speelverbod op, omdat de kerkgangers duidelijk niet meer voor de mis kwamen, maar een gratis concertje wilden meepikken.

Deze suite heeft een thema met 4 variaties.

Vervolg op pagina 2

3 – Samuel Scheidt (1587-1654): “In dulci jubilo” (a 8) (The Cambridge Singers; The City of London Sinfonia, o.l.v. John Rutter)

In dulci jubilo is een 14e-eeuws kerstlied. De oorspronkelijke tekst wordt toegeschreven aan de Duitse mysticus Heinrich Seuse en het jaar van ontstaan is waarschijnlijk 1328. De stijl van dit bekende kerstlied wordt ‘macaroni’ genoemd, een mengeling van Latijn en de volkstaal (in dit geval Duits).

In dulci jubilo,
nun singet und seid froh!
Unsers Herzens Wonne liegt
in praeseptio,
und leuchtet als die Sonne
matris in gremio,
Alpha es et O!

O Jesu parvule,
nach dir ist mir so weh!
Tröst' mir mein Gemüte
o puer optime.
Durch alle deine Güte
o princeps gloriae.
Trahe me post te!

O Patris caritas!
O Nati lenitas!
Wir wären all verloren (verdorben)
per nostra crimina.
So hat er uns erworben
coelorum gaudia.
Eia, wären wir da!

Ubi sunt gaudia
Nirgend mehr denn da!
Da die Engel singen
nova cantica,
und die Schellen klingen
in regis curia.
Eia, wären wir da!

In zoete vreugde
Zingt nu en wees blij!
De vreugde van ons hart
ligt in de kribbe,
en straalt als de zon
in moeders schoot,
U bent alpha en omega!

O tere Jezus,
ik verlang zo naar U!
Troost mijn gemoed
o, beste der jongelingen.
Door al Uw goedheid
o prins van de glorie.
Breng me bij U!

O liefde van de Vader!
O zachtmoedigheid van de Zoon!
We zouden allen verloren zijn
Door onze zonden.
Maar hij heeft voor ons verdiend
de vreugde van de hemel.
Waren we daar maar!

Er is nergens meer
vreugde dan daar!
Waar de engelen
nieuwe liederen zingen,
en de bellen klinken
in het hof van de Koning.
Waren we daar maar!

Vervolg op pagina 3

4 – Ralph Vaughan Williams (1872-1958): “Fantasia on christmas carols” (bariton; koor a 4) (John Barrow, bariton; Choir of Guildford Cathedral; Pro Arte Orchestra, o.l.v. Barry Rose)

Deze fantasie op de kerstliederen “The Truth sent from above”, “Come all ye worth gentlemen”, en de “Sussex Carol” werd voor het eerst uitgevoerd op 12 september 1912 tijdens het Three Choirs Festival, in Hereford Cathedral.

The Truth sent from above
This is the truth sent from above,
the truth of God, the God of Love:
Therefore don't turn me from your door
but hearken all, both rich and poor.

The first thing which I will relate
is that God did man create,
the next thing which to you I'll tell,
woman was made with man to dwell.

Then, after this, 'twas God's own choice
to place them both in Paradise,
there to remain, from evil free,
except they ate of such a tree.

And they did eat, which was a sin,
and thus their ruin did begin,
ruined themselves, both you and me
and all of their posterity.

Thus we were heirs to endless woes.

Till God the Lord did interpose,
and so a promise soon did run,
that he would redeem us by his Son.

Come all you worthy gentlemen
Come all you worthy gentlemen that may be
standing by,
Christ our blessed Saviour was born on Christmas
day,
the blessed Virgin Mary unto the Lord did pray.
O we wish you the comfort and tidings of joy!

Christ our Blessed Saviour now in the manger lay,
He's lying in the manger, while the oxen feed on
hay.
The blessed Virgin Mary unto the Lord did pray.
O we wish you the comfort and tidings of joy!

On Christmas night
On Christmas night all Christians sing
to hear the news the angels bring;
news of great joy, news of great mirth, news of our
merciful King's birth.

Dit is de waarheid die van boven gezonden is, de
waarheid van God, de God van Liefde:
Daarom, wend mij niet af van uw deur maar luister
allen, zowel rijk als arm.

Het eerste wat ik zal vertellen is dat God de mens
schiep, het volgende wat ik u zal vertellen is dat de
vrouw met de man werd geschapen om in de hemel
te wonen.

Daarna was het Gods eigen keuze om hen beiden in
het paradijs te plaatsen,
om daar te blijven, vrij van het kwaad, alleen aten ze
van zo'n boom.

En ze aten, wat een zonde was,
en zo begon hun ondergang,
ruïneerden ze zichzelf, zowel jou als mij
en al hun nakomelingen.

Aldus waren wij erfgenamen van eindeloze ellende.
Tot God de Heer tussenbeide kwam,
en zo liep er al snel een belofte,
dat hij ons zou verlossen door zijn Zoon.

Komt allen, waardige heren die hier aanwezig zijn,
Christus, onze gezegende Redder, werd geboren op
de dag van Kerstmis,
de gezegende Maagd Maria bad tot de Heer.
O, wij wensen u troost en vreugdevolle tijdingen!

Christus, onze gezegende Redder, ligt nu in de
kribbe,
Hij ligt in de kribbe, terwijl de ossen zich voeden met
hooi.
De gezegende Maagd Maria bad tot de Heer.
O, wij wensen u troost en vreugdevolle tijdingen!

Op kerstavond zingen alle christenen om het nieuws
te horen dat de engelen brengen; nieuws van grote
vreugde, nieuws van grote vrolijkheid, nieuws van
de geboorte van onze barmhartige Koning.

When sin departs before thy grace,
then life and health come in its place, angels and
men with joy may sing,
all for to see the new-born King.

Wanneer de zonde voor uw genade wijkt, komen
leven en gezondheid in de plaats,
en engelen en mensen mogen met vreugde zingen,
alles om de pasgeboren Koning te zien.

God bless the ruler of this house
God bless the ruler of this house, and long may he
reign,
many happy Christmases he live to see again!

God zegene de heerser van dit huis, en moge hij lang
regeren,
dat hij nog vele gelukkige Kerstmissen mag
meemaken!

God bless our generation, who live both far and near
and we wish them a happy New Year
both now and evermore.

God zegene onze generatie, die zowel ver als
dichtbij leeft
en wij wensen hen een gelukkig nieuwjaar
zowel nu als in de toekomst.

Amen.

Amen.

5 – Tomás Luis de Victoria (c.1548-1611): “O magnum mysterium” (a 4) (The Zürich Chamber Singers, o.l.v. Christian Erny)

De tekst van dit motet is die van het (gregoriaanse) responsorium (wisselzang) voor de metten van kerstmis. De dieren, ezel en os, worden genoemd in Jesaja 1:3a (“Een rund herkent zijn meester, een ezel kent zijn voederbak”); in Jes. 1:3b wordt dat nog toegelicht (“maar Israël mist elk inzicht, mijn volk leeft in onwetendheid”). Lucas 2 en ook Mattheüs noemen die dieren niet specifiek. De tweede strofe is gebaseerd op de woorden van Elizabeth bij het bezoek van haar nicht Maria (Lucas 1:42-43). Victoria heeft op basis van dit motet ook nog een mis geschreven.

O magnum mysterium, et admirabile sacramentum,
ut animalia viderent Dominum natum, iacentem in
praesepe!
O beata virgo, cuius viscera meruerunt portare
Dominum Iesum Christum.
Alleluia!

O groot mysterie en wonderbaarlijk sacrament, dat
de dieren de Heer geboren zouden zien worden,
liggend in de kribbe!
O gezegende maagd, wier buik het verdiende de
Heer Jezus Christus te dragen.
Halleluja!

6 – Anoniem (16e eeuw): “Nu sijt willecome”, uit Codex Smijers (a 4) (Scola Cantorum, die Sangeren onser Liever Vrouwen der kathedrale basiliek van St. Jan, 's Hertogenbosch)

Dit zijn twee vroege versies van het bekende vierstemmige Nederlandstalige kerstlied in een van de handschriften van ‘De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap’ in ‘s Hertogenbosch. Er zijn heel weinig meerstemmige Nederlandse kerstliederen bekend uit de 16e eeuw.

Nu sijt willecome heere Christ
want ghij onser alder heere bist.
Nu sijt willecome lieve heere
hier int eertrijck ist also schone.
Kyrioleys.